

Jak rozwijać zainteresowania czytelnicze dzieci i młodzieży z dysfunkcją słuchu?

Beata Bartnik

Tekst stanowi ilustrację tezy mówiącej, że rozwijanie zainteresowań czytelniczych u dzieci z dysfunkcją słuchu ułatwia ich aktywne uczestnictwo w kulturze. Chcę opowiedzieć o pracy nad aktywizowaniem uczniów z dysfunkcją słuchu w zakresie rozwijania zainteresowań czytelniczych w Ośrodku Szkolno-Wychowawczym w Długopolu Zdroju.

Referując ten problem skupię się na przedstawieniu i omówieniu programu „Pieśń o domu”, jako formy pracy z uczniami słabo słyszącymi stymulującej, poprzez poznanie twórczości Marii Konopnickiej, do szerszej aktywności kulturalnej.

Omawiając to zagadnienie należy stwierdzić, że niechęć młodzieży szkolnej do czytania książek jest powszechnie znana a wśród dzieci z dysfunkcją słuchu szczególnie widoczna, jej skutkiem jest powstawanie i utrwalanie się postaw utrudniających aktywne uczestnictwo w kulturze. Ma ona swoje podłoże w specyficznym, bardzo konkretnym sposobie myślenia, ograniczonym zasobie słownictwa oraz niskiej kompetencji komunikacyjnej dzieci z wadą słuchu, dla których tekst literacki, bogaty w środki artystycznego wyrazu jest trudny w odbiorze, mało zrozumiały, bo często mało konkretny.

Zdecydowanie chętniej dziecko niedosłyszające włączy telewizor, by obejrzeć film będący adaptacją powieści niż ją przeczyta. Nie jest to tylko kwestia czasu odbioru utworu, ale przede wszystkim jego wyobrażenia i interpretacji, która w wersji filmowej jest wyartykułowana przez reżysera za pomocą obrazu, sytuacji, dialogu i widz nie musi podejmować zbyt dużego wysiłku, by poznać gotową, już opracowaną wersję. Czytanie utworu wymaga natomiast wyobrażenia tekstu, a więc uruchomienia aktywności trudniejszej, pochłaniającej więcej starań i czasu. Nie jest to zatem czynność atrakcyjna i aby nią zainteresować dzieci słabo słyszące trzeba pokusić się o dodatkowe, ukierunkowane działania.

Zamysł projektu, który chcę przedstawić zrodził się podczas pobytu dzieci w Muzeum im. Marii Konopnickiej w Suwałkach. Zainspirowała mnie radość, którą obserwowałam na twarzach dzieci podczas oglądania ilustracji do utworów M. Konopnickiej, znajdujących się tam pomieszczeń mieszkalnych m.in. starej kuchni pełnej oryginalnych sprzętów, osobistych rzeczy, zdjęć, pamiątek, torebki, pióra, okularów itp. Doświadczenie to postanowiłam wykorzystać jako motyw przewodni kilku przedsięwzięć dydaktyczno-wychowawczych, które ujęłam w program „Pieśń o domu” i zaplanowałam do realizacji w ciągu całego roku. Ich celem było zaktywizowanie wychowanków naszego ośrodka poprzez bliższe poznanie sylwetki oraz twórczości Marii Konopnickiej; rozbudzenie zamiłowania do spędzania czasu wolnego z książką, wyrobienia nawyku korzystania z placówek kultury takich jak biblioteka, czytelnia, kształtowanie umiejętności wyrażania treści i przeżyć za pomocą werbalnych jak też niewerbalnych środków wyrazu (plastyka, muzyka, ruch), uruchomienie motywacji do stawiania sobie większych wymagań w pracy nad pokonywaniem trudności rozwojowych.

Aby zainspirować dzieci do poznania sylwetki Marii Konopnickiej skłoniłam uczniów z klasy I gimnazjum do opracowania wystawy biograficznej poświęconej poetce. Obejmowała ona trzy części. Przygotowanie pierwszej, wymagało od dzieci odszukania i zaznaczenia na mapie Polski miejscowości, z którymi była związana bohaterka i przypięcia zdjęć ilustrujących miejsca pobytu. Wykonanie tego zadania wymagało od młodzieży odwiedzenia bibliotek i wyszukania publikacji o autorce, zapoznania się z nimi, wyselekcjonowania informacji, fotografii, opisanie ich i poprawnego rozmieszczenia na mapie.

W drugiej części wystawy wychowankowie opracowali i zamieścili kalendarium życia Marii Konopnickiej oraz wykaz ważniejszych wydarzeń historycznych dokonujących się za jej życia. W centralnym miejscu znalazł się portret, naszkicowany ołówkiem przez uczennicę klasy V kserokopie innych zdjęć poetki, a także tekst najbardziej znanej pieśni patriotycznej „Roty”.

Trzecia część wystawy obejmowała wykonane przez dzieci ilustracje do przeczytanych utworów oraz ekspozycję książek, po które wystarczy tylko ręką sięgnąć... by je poznać. Komentarzem opatrzyła tę wystawę uczennica klasy I Zasadniczej Szkoły Zawodowej.

Kolejnym zamierzeniem, które miało sprowokować kontakt uczniów z utworem literackim był montaż słowno-muzyczny złożony ze scenek, wierszy i utworów muzycznych. Występowali w nim bohaterowie utworów Konopnickiej, którzy opowiadali o domu-królestwie, domu-grocie, recytowali wiersze o przyrodzie i rodzimych krajobrazach. W programie montażu znalazły się utwory muzyczne skomponowane do tekstów poetki przez Zygmunta Noskowskiego „Zima” i „Kukułeczka”. Stały się one sposobnością do zaprezentowania przez młodzież umiejętności gry na dzwonkach oraz wokalnych. Przygotowanie programu słowno-muzycznego wymagało od młodzieży podjęcia wielorakiej aktywności. Pierwsze zadanie, z którym każdy musiał się uporać to poznanie wybranego utworu lub jego fragmentu, przeczytanie i dogłębne zrozumienie tekstu, następne polegało na nauce jego poprawniej artykulacji, kolejne to praca nad interpretacją zarówno słowną jak wyrażoną gestem i mimiką. Dla uczniów nieśmiałych była to doskonała szkoła pracy nad sobą, w pokonywaniu zahamowań i prezentacji siebie. Przygotowywanie montażu stanowiło sytuację, w której każdy musiał brać odpowiedzialność za powierzone mu zadanie. Końcowy efekt zależał bowiem od umiejętności współdziałania i odpowiedzialności wszystkich.

Równolegle do działań związanych z gromadzeniem materiału do wystawy i opracowywaniem montażu realizowano pracę dydaktyczną na lekcjach języka polskiego, plastyki i logorytmiki. Dzieci poznawały sylwetkę artystyczną pisarki, omawiały jej teksty, wyrażały swoje refleksje w różnych technikach plastycznych. Na zajęciach z logorytmiki opracowywały utwory w wersji instrumentalnej, pracowały nad poprawną wymową tekstu i intonacją piosenek. W gazetce szkolnej „Co słyhać” ukazały się artykuły o latach szkolnych poetki, oraz zadania do samodzielnego rozwiązania przez uczniów. Zapowiedziano, mający się odbyć Konkurs Recytatorski Poezji. Stanęli do niego uczniowie, którzy samodzielnie wybierali i przygotowywali interpretację wiersza. Podsumowaniem natomiast wielomiesięcznej pracy dydaktycznej z utworami poetki w naszej szkole był przeprowadzony w formie pisemnej Konkurs Znajomości Życia i Twórczości Marii Konopnickiej, który odbył się w marcu 2001 r.

Zasadniczy problem, z którym mierzy się każdy surdopedagog w swojej aktywności zawodowej to mozolna i długotrwała praca nad rozwojem mowy podopiecznych. Udział w pracach zespołu dramatycznego jest sposobem aktywizowania dzieci w działaniach rewalidacyjnych. Praca nad rolą, narzuca konieczność perfekcyjnego, na miarę możliwości, opanowania wymowy i interpretacji tekstu. Wystąpienia publiczne motywują dzieci do pracy nad podniesieniem wyrazistości artykulacji. Polepszenie jej daje im ogromne poczucie sukcesu. Do realizacji takiego założenia służyło kolejne przedsięwzięcie programu „Pieśń o domu” przedstawienie teatralne oparte na motywach baśni „O krasnoludkach i sierotce Marysi”. W przedstawieniu wzięły udział wszystkie, zarówno najmłodsze jak i trochę starsze dzieci ze szkoły podstawowej.

Oczywiście tak rozbudowany program był wyzwaniem nie tylko dla wychowanków naszej placówki ale także nauczycieli. Całoroczna realizacja była możliwa dzięki współpracy logopedy – Anny Łoś – biorącej na siebie ciężar pracy nad poprawnością wymowy uczniów, surdopedagoga-plastyka Urszuli Niżyńskiej – ukierunkowującej dzieci w ekspresji plastycznej, Teresy Pawłowskiej – surdopedagoga prowadzącego koło dramatyczne. Znacznie większe możliwości realizacji programu „Pieśń o domu” dało nam pozyskanie grantu z Funduszu Lokalnego Masywu Śnieżnika, który pozwolił sfinansować zakup potrzebnych materiałów graficznych i nagród książkowych.

Montaż słowno-muzyczny oraz przedstawienie teatralne były prezentowane kilkakrotnie przed szerszą publicznością. Oglądali je m.in. rodzice podczas obchodzonych w szkole uroczystości „Dnia matki”, oglądali je także mieszkańcy Długopola Zdroju, podczas corocznie organizowanego Pokazu Twórczości Wychowanków.

Treści o życiu poetki i tematy jej utworów korelowano tak, by wychowankowie mogli wyrobić sobie jak najpełniejsze wyobrażenie o epoce pozytywizmu. Omawiano je na lekcjach języka polskiego, historii, geografii, plastyki, logorytmiki. Wychowankowie wyrażali się w różnych, zrozumiałych dla nich formach ekspresji. Taka organizacja pracy miała na celu utrwalenie ich w pamięci, by stanowiły doświadczenie, do którego będą mogli odwołać się w przyszłości. Pomysł pracy z programem „Pieśń o domu” okazał się koncepcją efektywną, ożywiająca nie tylko życie w szkole, ale wyobrażenia o pisarce i bohaterach jej utworów. Zapisał się jako stały element pracy dydaktyczno-wychowawczej w naszej placówce, mający za cel przybliżanie wychowankom słabo słyszącym kolejnych wielkich osobowości literackich i ich dzieł (praca z Autorem roku). Od tej pory stałą pozycją w tygodniowym rozkładzie pracy internatu są godziny pracy z książką, w czasie których młodzież czyta samodzielnie przez siebie wybrane pozycje, jak też godziny czytania bajek dla młodszych dzieci. Konkurs Recytatorski oraz Konkurs Znajomości Życia i Twórczości Autora roku zapisał się na stałe w kalendarzu imprez, podobnie funkcjonuje koło teatralne. Myślę, że taki sposób aktywizowania dzieci i młodzieży z dysfunkcją słuchu w zakresie czytelnictwa daje jej możliwość wyboru odpowiedniej formy aktywności artystycznej, odnalezienia korzyści i przyjemności w obcowaniu z książką; odkrycia i poznania bogactwa świata i myśli ludzkiej, pozwoli tym samym zbliżyć się do ludzi słyszących... i wspólnie z nimi, bardziej aktywnie realizować się w różnych formach aktywności kulturalnej.